

EENE WANDELING DOOR DEN VULKANISCHEN EIFEL.

DOOR

H. VAN CAPPELLE Jr.

De meeste reizigers, die gedurende de zomermaanden een bezoek aan de oevers van den Rijn en den Moezel brengen, gaan onwillekeurig eene landstreek voorbij, die, zoowel door hare natuurschoonheid als door hare belangrijkheid op geologisch gebied, een bezoek overwaardig is. Ik bedoel het vulkanische Eifelgebergte.

Het meerendeel onzer lezers zal er wel eens van gehoord hebben, als van een gebergte, dat ten Westen van den Rijn, tusschen de rivieren de Ahr en de Moezel gelegen is.

In de maand Juni van het vorige jaar doorwandelde ik met een mijner vrienden een groot gedeelte van dit gebergte, uitsluitend met een wetenschappelijk doel, doch aangezien het ook door natuurschoonheid, zelfs boven vele punten aan den Rijn uitmunt, zoo kwam het mij niet onbelangrijk voor, de lezers van dit tijdschrift met deze landstreek in kennis te stellen. Ik doe dit, in de verwachting dat zij, die op hunne reizen het aangename met het nuttige trachten te vereenigen, hierdoor zullen aangespoord worden, om deze streek uit eigen aanschouwing te leeren kennen.

Zooals reeds gezegd is, wordt de Eifel door de rivieren de Ahr ten N. en den Moezel ten Z. en den Rijn ten O. begrensd. Bovendien wordt het door verscheidene kleinere rivieren doorsneden, die zich in eene van de genoemde grootere uitstorten. Van de rivieren, die in den Rijn

uitmonden zijn de Brohl en de Nette de belangrijkste. De eerste en de noordelijkste stroomt evenwijdig aan de Ahr en mondt bij het dorpje Brohl in den Rijn uit.

De rivieren die tot het gebied van den Moezel behooren zijn 1° de Uesbach, 2° de Alf; deze twee storten zich bij het dorpje Alf in den Moezel uit, na zich kort te voren tot ééne rivier vereenigd te hebben; 3° de Lieser, 4° de Kyll, die het gebied van den Eifel ten W. begrenst. Deze 4 rivieren stroomen van het N. naar het Z. en munten allen door natuurschoonheid uit.

Zooals ik reeds boven vermeld heb, is de Eifel een vulkanisch gebergte, doch de vulkanen, die men er aantreft, hebben reeds lang opgehouden te werken; het zijn zooals men dat noemt, uitgedoofde vulkanen. Hiermede kan ik dadelijk diegenen van mijne lezers geruststellen, die mochten vreezen, bij een bezoek aan deze streek door eene uitbarsting overvallen te zullen worden.

De grond, waarop deze vulkanen rusten, bestaat voor het grootste gedeelte uit een donkergekleurd schieferachtig gesteente, dat in overoude tijden (nl. in de Devonperiode) ¹ op den bodem van de zee is afgezet; het bevat dan ook op sommige plaatsen overblijfsels van dierlijk leven in den vorm van versteeningen, doch die over het algemeen in dit gesteente zeldzaam zijn. Op sommige plaatsen worden deze lagen afgebroken door zandsteen, die eene donkerroode kleur bezit, en in dezelfde periode gevormd werd; dit gesteente heb ik o. a. in het Uesbachdal tusschen Alf en de badplaats Bertrich waargenomen. In het westelijk gedeelte van den Eifel treft men kalksteen aan, van eene grijsachtig blauwe kleur; deze werd eveneens in de Devonperiode op den bodem van de zee gevormd, en bevat in tegenstelling met het schieferachtig gesteente eene groote hoeveelheid dierlijke overblijfsels.

Gedurende de periode die op de Devonperiode volgde, nl. de steenkolenperiode, was deze streek boven de oppervlakte der zee verheven en er was dus geen gelegenheid tot vorming van eenig gesteente. Toen nu in het volgende tijdperk, nl. in de Triasperiode ², het W. en N.-W.

¹ Een periode representeert een zeker tijdperk in de ontwikkelingsgeschiedenis der aarde. De Devonformatie nu is één der oudste; alle dier- en plantensoorten, die toen leefden, zijn uitgestorven, doch de meeste hoofdgroepen, waarin men het planten- en dierenrijk verdeelt, waren reeds aanwezig.

² De dier- en plantenvormen, die gedurende deze periode leefden behooren reeds tot hooger georganiseerde groepen.

gedeelte weder daalde ten gevolge van onderaardsche werkingen, werd er een roode zandsteen gevormd, die op sommige plaatsen de Devon-schiefer, op andere den Devonkalksteen bedekt. Deze zandsteen kan men o. a. in het dal der Kyll waarnemen, waar men er molensteenen van vervaardigt.

Ziedaar in het kort eene aanduiding van de lagen, waardoor de vulkanen in den Eifel zich een uitweg hebben gebaad.

Toen de zee zich voor goed van deze streken had teruggetrokken, trad er een tijdperk van rust in, totdat deze eindelijk verbroken werd door onderaardsche werkingen, die het aanzijn gaven aan deze merkwaardige vulkanen, die slechts in Auvergne en op de Azorische eilanden hun gelijken vinden. De vulkanen, die men in den Eifel vindt, zijn zeer klein; men kan ze het best vergelijken bij de maankraters. In het zuidwestelijk gedeelte hebben zij eene regelmatigige ligging; zij liggen daar nl. in eene lijn, die men van af de badplaats Bertrich, aan de Uesbach, naar het N.-O. trekken kan. Behalve deze vindt men nog verscheidene vulkanen, die in eenen cirkel om de Laachersee gelegen zijn, een groot meer, dat zich tusschen de Brohl en de Nette bevindt.

Vroeger nam men algemeen met ALEXANDER VON HUMBOLDT aan, dat, bij het ontstaan van een vulkaan, de aardkorst opgeheven, en eindelijk met geweld doorbroken werd door de produkten die zich een uitweg wilden verschaffen. Juist de vulkanen van het Eifelgebergte hebben deze theorie doen vallen, daar het is gebleken, dat het gesteente waarop hier de vulkanen rusten, in het geheel niet van ligging is veranderd. Er blijft dus niets anders over dan aan te nemen dat er in het gesteente reeds een kanaal aanwezig was, dat aan de vulkanische stoffen tot uitweg diende.

Wij zullen nu van onze korte geologische beschouwing afstappen om in gedachte een klein gedeelte van dezen merkwaardigen bodem te doorwandelen.

Men kan zijne voetreis natuurlijk op verscheidene punten beginnen, doch twee plaatsen zijn er, die zich door hare ligging daartoe uitmuntend leenen; 1° het dorp Alf aan den Moezel, 2° het dorp Brohl aan den Rijn. De eerstgenoemde plaats zullen wij als uitgangspunt kiezen.

Alf ligt aan den linkeroever van den Moezel. Daar tegenover ligt het dorpje Bullay, dat men met den spoorweg, die eerst kort geleden

voor het reizend publiek werd opengesteld, kan bereiken. Men kan hetzij van Trier hetzij van Coblenz daarheen reizen. Wij komen met onze bagage, die bestaan kan uit een klein handkoffertje en een ransel, om 10 uur 's morgens te Bullay aan.

Het doelmatigste is, in den ransel het hoognoodige te pakken, en dan het koffertje telkens per diligence vooruit te sturen. Bullay is een klein plaatsje dat aan den rechteroever van den daar zeer breeden Moezel gelegen is. Men vindt er bij aankomst verscheidene diligences gereed staan, om reizigers naar Bertrich te brengen, doch als men van het landschap wil genieten, is het verkieslijk, den weg te voet af te leggen.

Wij wandelen naar den oever van den Moezel, van waar men ons met een kleine pont overzet naar het dorp Alf, dat vlak aan de rivier gelegen is, en waarachter zich de met den wijnstok beplante bergen verheffen; men vindt er eenige groote hôtels, zoodat men daar desverkiezende kan overnachten. Op dit plaatsje begint onze wandeling door het schoone Uesbachdal.

Spoedig hebben wij Alf achter ons liggen, en krijgen het Uesbachdal in het gezicht; wij volgen de Uesbach, die zeer smal is, en waarvan de oevers uit weilanden bestaan, die met de prachtigste bloemen bezaaid zijn.

Het dal is zeer nauw, en is aan beide zijden door 700 voet hooge, met dicht geboomte begroeide bergen ingesloten, zoodat men er zich, zonder aangenaam gezelschap, als geheel van de wereld afgezonderd kan denken. De weg, dien wij volgen, is een straatweg, die tot een half nur voorbij Alf met boomen beplant is; langs den weg groeien eene menigte witte rozen, die een heerlijken geur verspreiden.

De Uesbach maakt verscheidene kronkels en hoe verder men komt des te eenzamer en weelderiger wordt het dal. Na een goed uur loopens zien wij eindelijk de kerk van Bertrich voor ons en beneden aan den weg verscheidene huizen. Het geheel ziet er liefelijk uit en is zeer geschikt om een poos van alle zorgen des levens uit te rusten.

Bertrich was reeds aan de Romeinen bekend, hetgeen de overblijfsels bewijzen, die men er van dat volk heeft gevonden, zooals munten, urnen, kleine beelden enz. Sinds men er een badhuis en eenige kleinere hôtels heeft gebouwd, wordt het door verscheidene reizigers bezocht, die er, behalve om de schoone natuur, komen om de baden te gebruiken.

Het bronwater van deze plaats, dat in oude tijden zulk eene vermaardheid had, was geheel in vergetelheid geraakt; niet lang geleden maakte men er eene scheikundige analyse van, en het bleek, dat het veel overeenkomst had met het bronwater van Carlsbad; en daar het dezelfde bestanddeelen bevat, hoewel in minder groote hoeveelheid, is het niet te verwonderen dat Bertrich in de laatste jaren al meer en meer bezocht wordt door hen, wier beurs eene kuur te Carlsbad niet toelaat. Het schijnt dat het een zeer gunstigen invloed heeft op personen, die een gevoelig zenuwstelsel bezitten.

Als men het dorp doorwandelt, komt men aan het vrij groote bad-hôtel, dat door zijne prachtige ligging een aangename indruk maakt; het is omgeven door een vrij grooten tuin, waarin zich een vijver en een muziektent bevinden. Zooals hierboven reeds is opgemerkt, begint bij Bertrich het eigenlijke vulkanengebied; ik was dan ook daarheen gegaan om de vulkanen in den omtrek te bestudeeren; ook hun die slechts reizen voor hun genoegen, is een bezoek aan de vulkanen van Bertrich wel aan te raden.

Het best is den weg te volgen, die zooeven beschreven is; doch voor wij verder gaan nemen wij onzen intrek in het badhôtél.

Toen ik met mijn reisgenoot daar aankwam, bleek ons dat wij juist een goed uur hadden gekozen om op weg te gaan, daar wij om 12 uur te Bertrich aankwamen. Om 1 uur gaat de bel voor de table d'hôtes en er bleef ons dus nog een uur over om ons op te frisschen en wat uit te rusten. Wij troffen aan tafel uitsluitend Duitschers aan, en den meesten was het aan te zien, dat zij hier tot herstel van gezondheid waren.

Na het eten begaven wij ons, na ons wegens de warmte zoo dun mogelijk gekleed te hebben, op weg en waponden ons met een geologischen hamer en een van touw geknoopt net, tot berging van de steensoorten, die wij op onze wandeling vinden zouden.

Steeds den loop van de Uesbach volgende, bereikten wij weldra een punt, waar een wegwijzer de richting naar het dorp Hontheim aanwees. Dezen weg inslaande zagen wij spoedig rechts van den weg een pad, dat door dicht geboomte naar de beroemde "Käsegrotte" voert. De Käsegrotte, ook "Käsekeller" genaamd, is een hol, dat men gebroken heeft in een lavastroom, die tot aan de uitmonding van de Erbisbach in de Uesbach, den rechteroever van deze laatste rivier uitmaakt. Dezen lavastroom kan men een poos langs eerstgenoemd riviertje volgen; dan gaat hij een weinig verder op den rechteroever over en

vormt daar hooge rotsen. Hier heeft men nu in deze loodrechte zuilen der lava een 7 tot 8 voet hoogen en evenzoo breedten gang uitgehouwen, die onder bovengemelden naam bekend staat. De basaltzuilen nl. zijn horizontaal geled en daar de hoeken bovendien afgerond zijn, geeft dit den indruk, alsof men eene menigte hollandsche kaasjes op elkander heeft gestapeld.

Het pad loopt door de grot heen, en aan den anderen kant er uitgekomen, heeft men een prachtig gezicht op de Erbisbach, die tusschen het geboonte, over kolossale rotsblokken, welke met een kleed van zacht mos en varens bedekt zijn, in de diepte stroomt. Men heeft de goede gedachte gehad bij de grot eenige rustieke banken te plaatsen, van waar men, van de wandeling uitrustend, dit verrukkelijke natuurtafereel kan bewonderen.

Waarschijnlijk is de lavastroom, waarvan zooeven gesproken is, uit een der vulkanen uit den omtrek tijdens zijne uitbarsting gevloeid, en de rivier heeft toen dezen lavastroom doorsneden, hetgeen moet geschied zijn nadat de eruptie had plaats gehad, daar men den stroom aan beide oevers van de rivier aantreft.

De lava is van eene blauwachtig grijze kleur en bevat bij eene nauwkeurige beschouwing eene menigte kristallen van een mincraal, dat men *olivin* heeft genoemd. Wij volgen nu ons pad, dat naar de diepte voert, en ons eindelijk weder brengt op den grooten straatweg, dien wij zooeven afkwamen, toen wij Bertrich verlieten. Wij volgen nu steeds de Uesbach en de omgeving wordt steeds eenzamer, de natuur steeds grootscher. Na ongeveer een half uur geloopt te hebben, kwamen wij aan een pad, dat over de Facherhöhe voert, zooals de wegwijzer ons reeds had medegedeeld. Hier betreden wij nu den eersten vulkanischen berg.

De Facherhöhe, waarover ons steil pad heenvoert, bezit een schoonen krater, die door basaltwanden gevormd wordt, welke tegenover de Uesbach open zijn. Ten westen van dezen krater bevindt zich een tweede vulkaan, waarvan de Falckenlei een overblijfsel is. Tusschen de Falckenlei en de Facherhöhe ziet men een zeer breed dal, dat met heerlijken weidegrond bedekt is en dat men de "Müllischwiese" noemt. Wij vervolgen alzoo onzen weg over de Facherhöhe; hij voert door prachtig geboonte, dat voor ons de Falckenlei verborgen houdt. Op den top aangekomen, zien wij de steile wanden van dien berg voor ons; zelfs iemand, die nooit geologie heeft bestudeerd, ziet dade-

lijk dat deze berg een geheel anderen vorm heeft dan de bergen, die hij tot nu toe heeft beschouwd. Van uit de verte zou men zeggen, dat hij uit een oranjegeel gesteente bestaat, doch weldra blijkt, dat de gele kleur niet van het gesteente afkomstig is. De berg, waarop wij ons bevinden, maakt eene ronding en, den weg volgende, wandelen wij als het ware de Müllischwiese om, tot wij aan den voet van de Falckenlei gekomen zijn.

Naar het zuidoosten bezit de Falckenlei zeer steile wanden van een poreus gesteente, dat de geologen onder de lavasoorten brengen en basaltische lava noemen. Naderbij gekomen blijkt het, dat de gele kleur van den berg is toe te schrijven aan kleine gele korstmossen, die overal op het grijze gesteente zijn vastgehecht; deze plant wordt door de botanici *Laecanora saxicola* genoemd, en draagt veel bij tot de verweering van het gesteente. Van deze zijde is de Falckenlei moeilijk te beklimmen, en toch is een bezoek aan den top wel aan te raden, daar men van dat punt een gezicht op den geheelen Eifel heeft. Wij doen het best een eind terug te gaan en op de plaats, waar de berg minder steil is, ons een weg door het lage kreupelhout te banen. Hebben wij zóó eindelijk de hoogte bereikt, dan voert een zeer smal voetpad ons langs velden naar den top van de Falckenlei.

Van hier genieten wij een prachtig gezicht; in de diepte stroomt de smalle Uesbach, die hier en daar kleine watervallen vormt, en die aan den rechter oever door een hoogen bergrug wordt begrensd. Rich-ten wij ons oog verder, dan bemerken wij overal de eigenaardige kegelvormige bergen van den Eifel in een blauwen nevel gehuld; zelfs kan men bij zeer helder weer de bergen om de Laachersee waarnemen.

Bij een nadere beschouwing van den grond, waarop wij ons bevinden, ziet men overal kleinere en grootere stukken van een lavaachtig gesteente liggen; deze stukken noemt men slakken. Dan eens zijn zij zeer poreus, dan weder dicht, en zij vormen zoodoende den overgang van lava in basalt¹. Zij zijn met kracht uit den vulkaan geworpen, en liggen hier bij massa's opeengestapeld. Ieder die deze plaats bezoekt, kan zich een denkbeeld vormen van de vulkanische werkingen welke hier plaats gehad hebben.

¹ Basalt en lava zijn wat de mineralen aangaat, waaruit zij zijn samengesteld, bijna niet van elkander te onderscheiden. Basalt is dicht en lava poreus, en het gesteente dat wij overal basalt hebben genoemd, staat als het ware tusschen beide in, hetgeen de geologen er toe gebracht heeft hier van "basaltische lava" te spreken.

Toen wij op den top geruimen tijd van het prachtig uitzicht genoten hadden en van den vermoeienden tocht uitgerust waren, keerden wij langs denzelfden weg terug en kwamen tegen 5 uur te Bertrich aan.

Wij hebben nu aan het eerste belangrijke punt van den Eifel een bezoek gebracht, n.l. Bertrich en zijne omgeving.

Wij overnachten in Bertrich en staan den volgenden morgen vroeg weder gereed, om den tocht door den Eifel te aanvaarden.

Nadat wij Bertrich achter ons hebben liggen, volgen wij weder den straatweg, en slaan den weg in, dien wij gevolgd zijn om naar de Käsekeller te gaan; deze weg stijgt meer en meer, en is rechts door steile, niet zeer hooge rotsen begrensd, die grootendeels niet begroeid zijn.

Wij bevinden ons hier in een nauw dal, waardoor een kleine zijtak van de Erbisbach loopt. Het landschap gelijkt veel op dat wat het Uesbachdal te zien geeft, doch het is veel woester en vertoont veel meer afwisseling. Het pad loopt over den hoogen bergrug, die het riviertje aan den linkeroever begrenst. De oevers van de beek bestaan uit weidegrond, waarop hier en daar slanke populieren verrijzen.

Steeds meer en meer stijgt de weg en als wij op den top van den berg zijn aangekomen, zien wij een klein dorpje voor ons liggen, Hontheim genaamd, dat er zeer landelijk uitziet, en waarvan de inwoners hoofdzakelijk van landbouw en veeteelt leven. Voorbij dit dorp strekt zich ten N.W. een uitgestrekt schieferplateau uit, waarop de vulkanen als lage kegels gelegen zijn; zoodra hebben wij Hontheim ook niet achter ons of vóór ons vertoont zich eene uitgestrekte vlakte, die met wei- en bouwland bedekt is, en waarop hier en daar een vulkaan verrijst; dit alles, gevoegd bij de doodsche stilte, die er in den omtrek heerscht, moet den wandelaar eenigzins weemoedig stemmen, en ware het niet dat men overal groene velden zag, zou men zich op de maan wanen.

Wenden wij onze oogen links, dan zien wij, dat het plateau is ingesneden door eene rivier, de straks reeds genoemde Alf, die niet ver van Hontheim een tweede vulkanisch gedeelte doorstroomt; het is de Wartesberg. Deze berg, dien wij niet van onzen weg kunnen naderen, bezit een krater, die aan de noordzijde verbroken is; hij bestaat uit slakken, die men daar in verscheidene groeven hakt, om ze voor de wegen te gebruiken, die daardoor de noodige hardheid verkrijgen. Laten wij dus dezen berg, die zijne zuidelijke helling naar

ons toe keert, links liggen, en wandelen wij verder, dan zou men denken, dat wij ons niet op vulkanischen grond bevonden, doch onderzoeken wij nauwkeurig den bodem, waaruit de landerijen bestaan, dan zien wij onmiddellijk dat hij niet uit gewoon zand bestaat, doch samengesteld is uit zoogenaamd vulkanisch zand of vulkanische asch, 't welk ook een produkt is dat bij eene eruptie wordt uitgeworpen. Bij de snel op elkander volgende ontwikkeling van gassen en dampen, die zich door de gloeiend vloeibare lava een uitweg banen, wordt deze laatste in zeer kleine deeltjes verdeeld, die met kracht in de hoogte worden geworpen; daardoor wordt een hooge kolom van zand en asch gevormd, die door den wind verder wordt gevoerd, en die eindelijk als een aschregen op de aarde nedervalt. Dit zien wij bij de tegenwoordig werkende vulkanen gebeuren, en heeft bij de uitgedoofde ongetwijfeld eveneens plaats gegrepen.

Overal zijn hier de landerijen met zulke asch bedekt, die zeer vruchtbaar blijkt te zijn, wegens de groote hoeveelheid alkalizouten, die er in bevat zijn. Het landelijk dorp Strotschbusch, dat wij nu naderen, is geheel daarvan omringd en op sommige plaatsen, waar men dat zand voor verschillende doeleinden heeft uitgegraven, neemt men waar, dat het zeer dikke lagen vormt, die meestal horizontaal boven elkander liggen. Het landschap kan door gebrek aan geboomte en door den regelmatigigen vorm der vulkanen die zich aan den horizon vertoonen niet schoon genoemd worden; doch wandelen wij verder den weg naar Gillenfeld op, dan zien wij plotseling aan onze rechterhand boomen verrijzen, die de aanwezigheid van water aankondigen; de weg stijgt hier eenigzins en rechts ziet men door hoog geboomte heen een groot blauw meer, waarvan wij den oever niet kunnen bereiken of wij moeten langs een steil voetpad den berg afdalen.

Spoedig staan wij voor het heldere blauwe water en bevinden ons in een dal, dat rondom door bergen omringd is. Men weet in het eerst niet, wat men ziet en men vraagt zich als van zelf af, op welke wijze dit meer met de omringende bergen ontstaan kan zijn.

Hetgeen wij hier voor ons hebben heeft men een "Maar" genoemd. In het algemeen zijn Maren ketelvormige verdiepingen, die of door een wal van vulkanisch zand of door een krans omringd zijn, uit stukken van het gesteente bestaande, dat doorbroken is: hier devonschiefer. Nooit is er lava uitgevloeid. Zij hebben een meestal ovalen of ronden vorm, zijn dikwijls, doch niet altijd, met water gevuld,

en vormen dan regelmatige meren, die somtijds toe- en afvoer van water bezitten.

Over het ontstaan van deze maren heerschen nog zeer uiteenlopende meeningen; meestal houdt men het er voor, dat zij ontstaan zijn door ontploffingen van onderaardsche, sterk gespannen, gassen en dampen, waardoor de aardoppervlakte op die plaats gezakt is.

Dit Maar heeft men het Pulvermaar genoemd en is een van de schoonste en regelmatigste van den geheelen Eifel; het heeft een bijna ronde gedaante, bevat zeer helder water en de steile helling is sterk begroeid. Het bezit geen afvoer van water, en de rand, die het omgeeft, is overal bewaard gebleven. De wal bestaat bijna geheel uit vulkanisch zand, dat met slakken, lava- en schieferstukken gemengd is, en dat, gedeeltelijk in lagen, gedeeltelijk geïsoleerd, grootere brokken dezer verschillende gesteenten bevat. Het duurt niet lang of wij bereiken, onzen weg following, het dorp Gillenfeld, dat aan de rivier de Alf in een dal gelegen is. Het verschilt niet veel van de dorpen, die wij reeds ontmoet hebben, doch het is grooter en bevat een primitief logement, waar wij ons middagmaal gebruikten. De waard van het hôtel is zeer vriendelijk en bij een langer verblijf in den Eifel, is het den reiziger wel aan te bevelen in Gillenfeld te overnachten, dat men van Bertrich in 4 uren bereiken kan.

Wij zijn nu op onze wandeling twee vulkanische punten uit deze streek doorgetrokken, en hebben het derde, nl. den Wartesberg, aan onze linkerhand zien liggen. Richten wij nu onze schreden naar het N.W. om het belangrijkste punt van den geheelen Eifel in oogenschouw te nemen, nl. de omstreken van Manderscheid.

Daar wij in Gillenfeld van onzen tocht uitgerust zijn en weer kracht hebben opgedaan voor het verdere gedeelte van den dag, kunnen wij weder met goeden moed op marsch gaan. Wij vervolgen den straatweg, dien wij afgekomen zijn en komen na tien minuten loopens aan een kruispunt van twee wegen.

Onze straatweg voert naar het stadje Daun, dat belangrijk is 1°. om de drie Maren, die in hare nabijheid voorkomen en 2°. door de talrijke vulkanische bergen waarmede het omgeven is. Wij zullen echter den zandweg inslaan, die naar Manderscheid voert. In het voorbijgaan zij gezegd, dat men in het Eifelgebergte overal wegwijzers vindt, waardoor het reizen zeer gemakkelijk wordt gemaakt.

Deze weg daalt meer en meer en loopt door een prachtig bosch;

het duurt niet lang of wij bevinden ons aan den rand van dit bosch en een heerlijk landschap vertoont zich aan ons oog. Men heeft hier een ver uitzicht over het Eifelgebergte, en het oog rust met genoegen op het meer en meer beschrijke landschap. Het belangrijkste van deze plaats is echter, dat zich hier twee Maren bevinden. Het grootste van de twee noemt men het "Holzmaar" en ligt aan onze rechterhand; het kleinste heet het "Torfmaar" en ligt aan de linkerhand.

Het Holzmaar bezit een helderblauwen waterspiegel, het Torfmaar is niets dan een moeras, waarin het gras welig groeit.

Het Holzmaar ligt weder in een ketelvormig dal, doch aan ééne zijde is de rand doorbroken, zoodat wij zonder te klimmen van den weg aan den oever kunnen komen. Slechts aan de zuidzijde is de inwendige helling van den rand met boomen begroeid; aan de noordzijde is de bergrand verder van het Maar verwijderd en bestaat uit kale rotsen.

Het heeft een ronden vorm en in tien minuten kan men het geheel rondloopen. De inwendige helling is met lavabrokken, uitgeworpen stukken Angiet, Veldspaat en Hoornblende (alle drie mineralen, die tot de groep der Silicaten behooren) bedekt.

Hoewel het niet te betwijfelen valt, dat dit Maar op dezelfde wijze ontstaan is als het Pulvermaar en alle andere Maren van den Eifel, is dit ten opzichte van het Holzmaar voor een leek niet zoo duidelijk als ten opzichte van het Pulvermaar.

Wij zetten nu onzen weg verder voort, die tot het dorp Eckfeld langs uitgestrekte korenvelden voert. Van het Holzmaar komen wij in een uur aan dit dorp, dat er zeer schilderachtig uitziet. De huizen staan er zonder regelmaat door elkander, en daartusschen verheffen zich hooge populieren; in plaats van menschen, zagen wij bijna niets dan koeien, die er aan gewoon schijnen te zijn zonder bewaker rond te dolen. Hoewel de huisjes er smerig nitzien, kan men toch zien, dat hier zekere welvaart heerscht; het volk bebouwt het land en bekommert zich verder om niets. Overal ondervindt men gastvrijheid, overal is men gereed om inlichtingen te geven. Men kan zich dan ook gerust zonder wapen in deze eenzame streken wagen, daar men haast zou kunnen zeggen: zulk volk weet van geen kwaad.

Onze weg voert van Eckfeld af door eene zeer beschrijke streek, en nadat wij nog het gehucht Buchholz zijn voorbijgegaan, dat wij op de hoogte door dicht geboomte heen kunnen zien liggen, komen wij eindelijk aan het smalle bergpad, dat naar Manderscheid voert.

Doch alvorens dit pad in te slaan, willen wij eerst, den wegwijzer volgend, de Belvédère bezoeken. De Belvédère is een uitstekende rots, waarop men een koepel en eenige banken heeft geplaatst; deze plaats draagt haar naam met eere, daar het panorama, dat wij hier te zien krijgen, verrukkelijk schoon is. Vlak voor ons in de diepte zien wij Manderscheid liggen; dit dorp bestaat uit twee gedeelten. Het eene ligt aan de rivier de Lieser en draagt den naam van Nieder Manderscheid; het tweede ligt op den berg en wordt eenvoudig Manderscheid genoemd. De overblijfsels van een oud Romeinsch kasteel, die zich op een eenzaam staanden berg verheffen, maken het landschap nog aantrekkelijker.

Achter Manderscheid kunnen wij den vulkanischen Mosenberg waarnemen, waarvan wij straks nog zullen spreken.

Wij keeren nu terug en slaan het bergpad in, dat naar Nieder-Manderscheid voert. Dit pad is vrij steil en onbegaanbaar, doch met een weinig voorzichtigheid is men dit weldra ten einde en bereikt men den straatweg, die ons door een zeer bouwvallig poortje het dorp binnenvoert; wij bevinden ons nu in een nauw dal, waar de Lieser doorstroomt en aan welks oever de huizen zonder regelmaat verspreid zijn; doch aangezien wij een nachtverblijf moeten zoeken en er hier geen hôtél te bespeuren is, slaan wij het bergpad in, dat naar Ober-Manderscheid voert. Dit laatste ligt op den berg te midden van weiland en korenvelden en is vrij groot; het bevat twee zeer primitieve hôtels en een postkantoor.

Wij namen onzen intrek in het Hôtél Senft, dat aan het einde van het dorp gelegen is; hoewel het er klein en bouwvallig uitziet, is het er van binnen alles even netjes, en de bewoners maunten weder uit door hunne vriendelijkheid en voorkomendheid.

Hetgeen een bezoek aan Manderscheid zoo aantrekkelijk maakt is de heerlijke ligging en de nabijheid van den belangrijkste vulkanischen berg van den geheelen Eifel, nl. de Mosenberg, dien wij den volgende morgen bezochten. De weg daarheen gaat langs den straatweg die naar Bleckhausen voert. Deze weg, die op een schieferplateau aangelegd is, dat met wei- en bouwland bedekt is, verlaten wij spoedig om een pad links in te slaan, dat ons met vele kronkelingen in het schoone dal der kleine Kyll, een zijriviértje van de Lieser, brengt. Aan beide zijden zijn wij door hooge met dicht geboomte begroeide bergen ingesloten, en wij bevinden ons weder in een volslagen eenzaam oord

Hier en daar vormt de rivier kleine watervallen en slechts het ruischen van het water verbreekt de stilte. De botanist kan hier zijn hart ophalen, daar de rotsen als bezaaid zijn met de schoonste bloemen.

Niet ver van hier stort zich een klein riviertje in de kleine Kyll uit, de Meerbach genaamd. Op die plaats deelt de weg zich ook in tweeën; wij volgen het pad, dat langs de Meerbach loopt.

De rotsen bestaan nog overal uit Devonschiefer, waarin het riviertje zich eene bedding heeft ingesneden. Spoedig bevinden wij ons in eene ruimte, die wij, als het gebergte waardoor wij overal omringd zijn, door vulkanische produkten gevormd ware, zeker voor een krater zouden houden. De bergen bestaan echter overal uit schiefer; voor een gedeelte bevindt zich hierin een Maar, het Meerfelder Maar genoemd, aan welks noordzijde men uitgebreide lagen van vulkanisch zand aantreft. Ook van dit Maar laat zich de vorming op de volgende wijze verklaren.

Toen de kraters van den Mosenberg ontstonden, werden er in hunne nabijheid onder de oppervlakte der aarde ledige ruimten gevormd; door aanhoudende gas- en dampontwikkeling zonk de daarboven gelegen aardkorst, terwijl daarbij eene kleine uitbarsting van zand en grootere vulkanische produkten plaats vond.

Wij vervolgen onzen weg en zijn spoedig aan het dorp Meerfeld dat aan de noordzijde van het Maar gelegen is. Het verschilt weder niet veel van de overige dorpen van den Eifel en wordt uitsluitend door een landbouwend volk bewoond.

Spoedig hebben wij Meerfeld achter ons liggen, en in plaats van den grooten weg te volgen, beklimmen wij met veel moeite den berg, die ons het gezicht op den Mosenberg belette. Op den top aangekomen, zien wij vlak voor ons het dorp Bettenfeld, dat aan den voet van den Mosenberg gelegen is. Wij volgen van dit dorp den grooten grintweg en kunnen nu den belangrijkste berg van den geheelen Eifel beklimmen. Hij heeft een kegelvorm en is met gras bedekt. De helling is niet steil en zonder veel moeite is de top te bereiken; door het gras steken allerlei onregelmatige stukken van een poreus gesteente heen, dat weder tot de lavasoorten moet worden gebracht en overal liggen grootere brokken daarvan over den berg verspreid. Op den top gekomen genieten wij een eigenaardig schouwspel; wij zien nl. dat de berg een volkomen ronden krater bezit, waarvan de inwendige helling vrij steil is en weder uit slakken bestaat, die allerlei grillige vormen

vertoonen. De bodem van den krater is met een klein meer bedekt. Daalt men in den krater af en onderzoekt men de steenen, die overal verspreid liggen, dan kan men zich een goed denkbeeld vormen van de werkingen, die hier hebben plaats gehad; stukken lava, die in een gloeiend vloeibaren toestand uit den krater werden geworpen, kregen daardoor een gedraaiden vorm; brokken van het omringende gesteente (Devonschiefer) werden medegenomen en door de hitte verglaasd; in een woord, er valt niet te twijfelen aan de groote hitte die hier ontwikkeld werd. Behalve dezen krater bestaat de Mosenberg nog uit twee andere, die evenwel niet zoo duidelijk zijn waar te nemen; de zuidelijkste, die aan de andere zijde van den weg is gelegen, is op vele plaatsen afgebroken, zoodat men den kratervorm niet zoo schoon kan waarnemen; uit dezen krater vloeide een lavastroom, die zich ver zuidwaarts uitbreidde en die in zijn loop gestuit werd door een bergrug, welke weder uit Devonschiefer bestaat.

De Mosenberg maakt uit de verte gezien een somberen indruk, en hoewel hij met zijne omgeving ver van de overige vulkanische punten in den Eifel verwijderd is en niet in de lijn valt, die men van Bertrich uit naar het N.-O. trekken kan, hebben hier met des te meer kracht de onderaardsche elementen gewoed.

Wij vervolgen nu den weg, dien wij van Bettenfeld gekomen zijn en bereiken na een goed uur weder Manderscheid.

Om van Manderscheid het Eifelgebergte weder uit te komen, kan men óf over Daun naar Gerolstein gaan, waarbij men dan tegelijk de vulkanische omstreken van het eerste plaatsje in oogenschouw kan nemen, óf naar Kyllburg gaan, dat ten N.-W. van Manderscheid ligt. De weg naar Kyllburg loopt door een prachtige bergstreek en het is het best om die per diligence afteleggen, daar men dan op zijn gemak kan genieten.

Na vier uren in de ouderwetsche diligence te hebben doorgebracht, komt men te Kyllburg aan, dat aan de Kyll gelegen is; men ziet hier dat de rotsen uit bonten zandsteen bestaan, die daar overal uitgehouwen wordt, om tot molensteenen verwerkt te worden.

Kyllburg is amphitheatersgewijs op eene hoogte gebouwd en ligt aan de spoorbaan die van Keulen naar Trier gaat.

Onze wandeling is hier ten einde. Den lezer, die geduld genoeg heeft gehad haar in verbeelding met ons mede te maken, zal het zeker niet berouwen, indien hij onze gebrekkige beschrijving aan de werkelijkheid

toetst. De beschreven tocht vordert slechts weinige dagen en weinig geld; er valt veel schoons te zien en voor hem, die weet op te merken, is het niet moeielijk om met de aanwijzingen, hem in deze regelen gegeven, een blik te slaan op een belangrijk plekje gronds, waar duizende jaren geleden geweldige natuurkrachten zich geopenbaard hebben, welke aan die landstreek het karakter hebben gegeven, dat nog heden ten dage zoo duidelijk te herkennen is.